

УДК 378.018,43.02.016:81'243

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-6\(12\)-354-375](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-6(12)-354-375)

Зеленська Олена Піменівна доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри іноземних мов і культури фахового мовлення, Львівський державний університет внутрішніх справ, вул. Городоцька, 26, м. Львів, тел.: (097) 330-31-99, <https://orcid.org/0000-0002-7128-8262>

МЕТОДИЧНІ ПРИНЦИПИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У НЕМОВНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. Стаття присвячена розгляду однієї з важливих складових процесу дистанційного навчання іноземних мов – методичним принципам навчання. Підкреслено, що при організації системи дистанційного навчання на перший план виходить методологічна і змістова його організація, зокрема врахування методичних принципів навчання іноземних мов, відбір змісту для засвоєння та структурна організація навчального матеріалу. Наголошується, що порівняння цілей дистанційного навчання та навчання іноземної мови у нелінгвістичному закладі вищої освіти є суттєвим для визначення методичних принципів навчання, за допомогою яких досягаються різні освітні цілі, для з'ясування, чи дистанційне навчання є ефективним для навчання іноземної мови, що ґрунтується на комунікативній взаємодії і передбачає спілкування у формі діалогу чи полілогу. Принципи навчання – основні положення, обов'язкові вимоги до змісту та ефективної організації педагогічного процесу, методи і засоби, що застосовуються для досягнення різних освітніх цілей і розвитку особистості, та які визначають зміст, форми, характер взаємодії та діяльності учасників педагогічного процесу. В методиці навчання іноземної мови розроблена загальна класифікація принципів її навчання на основі базових для цієї методики наук. При навчанні іноземної мови саме принципи забезпечують нормальне функціонування навчально-пізнавальних зв'язків між складовими кого навчають, як навчають і чому навчають. Система принципів цілісно відображає навчальний процес і відкриває можливості комплексного підходу до його удосконалення. У сучасній методиці навчання іноземних мов використовується низка принципів, які взаємодіють між собою і взаємозумовлюють один одного. Здійснено аналіз основних

методичних принципів навчання іноземних мов, які мають концептуальне значення для методики дистанційного навчання іноземної мови. Перспективним видається розробка та обґрунтування методичних рекомендацій, які стосуються особливостей проведення занять з іноземної мови в умовах дистанційного навчання у немовних закладах вищої освіти та подолання недоліків, що має дистанційне навчання.

Ключові слова: іноземна мова, дистанційне навчання, методичний принцип навчання, немовний заклад вищої освіти, здобувач вищої освіти.

Zelenska Olena Pimenivna Doctor of Pedagogy, Full Professor, Professor of the Department of Foreign Languages and Professional Communication, Lviv State University of Internal Affairs, Gorodotska St., 26, Lviv, tel.: (097) 330-31-99, <https://orcid.org/0000-0002-7128-8262>

METHODICAL PRINCIPLES OF FOREIGN LANGUAGE DISTANCE LEARNING AT THE NON-LINGUISTIC ESTABLISHMENTS OF HIGHER EDUCATION

Abstract. The paper concerns one of the important components of the process of foreign language distance learning – the methodical principles of teaching. It is underlined that the methodological and content organization of the system of distance learning, mainly taking into account the methodical principles of foreign languages teaching, the choice of the content for mastering and the structural organization of the educational material are of great importance. It is stressed that the comparison of the aims of distance learning and foreign languages teaching at a non-linguistic establishment of higher education are essential for defining the methodical principles of teaching with the help of which the various educational goals are achieved, for determining if distance learning is effective for foreign languages teaching that is based on the communicative interaction and supposes communication in the form of a dialogue or polylogue. The principles of teaching are the main provisions, obligatory demands pertaining to the content and efficient organization of the pedagogical process, the methods and means that are used for achieving the various educational aims and personality development, and that define the content, forms and character of the interaction and activity of the participants of the pedagogical process. The general classification of the principles of foreign languages teaching is developed on the basis of the main for the methodics of foreign languages

teaching sciences. It is stated that the principles provide the normal functioning of the educational-cognitive links between the components which embrace who is taught, how they are taught and what is taught. The system of the principles integrally reflects the educational process and provides the possibilities for the complex approach to its improvement. A range of the principles that interact and interrelate with each other is used in modern methodics of foreign languages teaching. The main methodical principles of foreign languages teaching which have a conceptual significance for the methodics of foreign language distance learning are analyzed. Developing and grounding the methodical recommendations that pertain to the peculiarities of conducting the foreign language classes under conditions of distance learning at the non-linguistic establishments of higher education and overcoming the drawbacks of distance learning seem to be perspective.

Keywords: foreign language, distance learning, methodical principle of teaching, non-linguistic establishment of higher education, student.

Постановка проблеми. Сьогодні держава та суспільство визнають необхідність у підготовці кваліфікованого фахівця, компетентного, відповідального, що вільно володіє своїм фахом, здатного ефективно працювати з фаху на рівні світових стандартів, готового до постійного професійного росту, соціальної і професійної мобільності. У реалізації цих цілей у закладах вищої освіти значну роль відіграє практичний курс іноземної мови, який має великий потенціал, є засобом набуття та поглиблення фундаментальних знань з основного фаху, сприяє підвищенню рівня професійної підготовки майбутніх фахівців. Практичні потреби розвитку суспільства в цілому та розширення офіційно-ділових стосунків із зарубіжними країнами зокрема, завжди висували на передній план проблему адекватного висловлювання думки іноземною мовою, а для цього у процесі навчання іноземної мови у закладах вищої освіти здобувачі повинні оволодіти мовними засобами та використовувати їх для ефективного вирішення комунікативних задач у професійній, пізнавальній, соціальній та науковій сферах діяльності. Постійне зацікавлення іноземною мовою виникає у здобувачів тоді, коли зміст навчання стимулює їх потребу в пізнанні, коли воно є глибоко продуманою та ретельно спланованою системою, спрямованою на створення позитивної комунікативно-пізнавальної мотивації, в основі якої є усвідомлення особистістю корисності та необхідності своїх дій або діяльності в цілому, а також передбачення почуття задоволення, що отримується від самого процесу діяльності або досягнення її мети [1].

В умовах існування інформаційного суспільства, швидкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій мовна підготовка здобувачів вищої освіти вимагає удосконалення методів навчання, пошук інноваційних форм, методів і передових технологій навчання іноземної мови, тому поряд з традиційними формами навчання іноземної мови використовуються сучасні форми, зокрема дистанційне навчання, орієнтоване на розвиток особистості, індивідуальні потреби здобувача та рівень його знань, здатність до самостійного навчання мови та культури, що уможливорює зробити освітній процес гнучкішим, універсальним, стимулюючим, варіативним, економічним, технологічним і особистісно орієнтованим. У Меморандумі безперервної освіти Ради Європи одними з основних принципів називаються знання іноземної мови, застосування інноваційних методик навчання та використання технологій електронного (онлайн) навчання [2]. Пошук нових технологій, засобів і методик навчання, зокрема іноземної мови залишається актуальною проблемою, оскільки практичне володіння іноземною мовою в сучасних умовах стає необхідною умовою здійснення фахівцем не лише успішної професійної діяльності, але й його самореалізації в полікультурному просторі. Сьогодні досягнення науки і техніки пропонують нові перспективні, ефективні дидактичні засоби навчання іноземної мови і культури, до яких відносяться комп'ютери, комп'ютерні мережі, мультимедійні засоби [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дистанційна форма освіти – реакція на зовнішні зміни, які відбуваються у світі (об'єктивні тенденції глобалізації світу, підвищення динаміки його соціально-економічного розвитку, бурхливий розвиток інформаційних і телекомунікаційних технологій) [4]. Проблема дистанційного навчання, дистанційної освіти цікавить вчених, педагогів, методистів вже довгий час. Її розробляли такі науковці, як І. Адамова, О. Ванівська, В. Вишнівський, П. Дмитренко, В. Колмогоров, О. Малиновська, К. Осадча, Є. Полат, С. Сисоєва, М. Смульсон, В. Солдаткин, Н. Сулим, В. Усков, В. Хассон, А. Хуторський, В. Barker, G. Boyd, A. Carswell, R. Delling, D. Keegan, H. Perraton, G. Rumble, L. Schlosser та інші. Деякі питання дистанційного навчання іноземних мов (підходи і можливі проблеми, використання інформаційних технологій, дистанційне навчання іноземних мов у немовньому закладі вищої освіти тощо) вивчали І. Башмакова, Л. Блінкова, Т. Гордієнко, А. Занкова, А. Кропоткіна, Л. Лимар, Ю. Мороз, М. Ніколаєва, Р. Поворознюк, С. Савілова, М. Татаревич, Н. Тонконог, A. Bollinger, C. Costaa,

R. Chartrand, M Machado, R. Sanches та інші. Хоча існує значна кількість публікацій у сфері дистанційного навчання, дистанційної освіти, дистанційного навчання іноземної мови, ця проблема лишається ще не до кінця опрацьованою, зокрема недостатньо обґрунтовані методичні принципи дистанційного навчання іноземної мови та розроблені методичні рекомендації, що стосуються особливостей проведення занять з іноземної мови в умовах дистанційного навчання та подолання недоліків, що має дистанційне навчання.

Мета статті – визначити та обґрунтувати основні методичні принципи, що мають концептуальне значення для успішного функціонування дистанційного навчання іноземної мови (синхронного) у закладах вищої освіти нелінгвістичного профілю.

Виклад основного матеріалу. Для методики дистанційного навчання, зокрема іноземної мови суттєве значення мають певні методичні принципи навчання. Тут варто нагадати суть цих дидактичних концептів.

Навчання – це процес набуття нових знань, навичок, поведінки чи цінностей через досвід, вивчення, освіти чи роздуми [5]. Таким чином, навчання як двосторонній цілеспрямований і планомірний процес, що стосується того, хто навчається (учіння), і того, хто навчає (викладання), передбачає процес передачі та максимального набування та усвідомлення знань, умінь і навичок діяльності, формування світогляду, якостей особистості, розвиток її здібностей та є основним засобом підготовки людини до життя та праці.

Уже було зазначено, що дистанційне навчання привертає до себе увагу багатьох науковців, оскільки воно є однією з інноваційних систем підготовки фахівців, тому існує декілька визначень цієї форми навчання. За Ю. Полат і А. Хуторским, це є навчання з допомогою засобів телекомунікації, при якому суб'єкти навчання (учні, педагоги, тьютори та інші), маючи просторову або часову віддаленість, здійснюють загальний навчальний процес, спрямований на створення ними зовнішніх освітніх продуктів і відповідних внутрішніх змін (прирошення) суб'єктів освіти [6]. О. Андреев та В. Солдаткін визначають дистанційне навчання як цілеспрямований процес інтерактивної взаємодії тих, хто навчає, і тих, хто навчається, між собою і з засобами навчання, інваріантний (індиферентний) до їх розміщення в просторі та часі, який реалізується в специфічній дидактичній системі [7]. В. Вишнівський М. Гніденко, Г. Гайдур та О. Ільїн вважають, що дистанційне навчання є новою організацією освіти, що ґрунтується на використанні як кращих традиційних методів

отримання знань, так і нових інформаційних та телекомунікаційних технологій, а також на принципах самоосвіти [8]. G. Rumble говорить про дистанційну освіту як метод навчання, в якому учень фізично відокремлений від учителя [9]. L. Schlosse, M. Simonson, T. Hudgins називають дистанційну освіту як інституційний заклад формальної освіти, де навчальна група віддалена, а для підключення учнів, ресурсів та інструкторів використовуються телекомунікаційні системи [10]. А. Триндаде розглядає дистанційне навчання, яке передбачає таку організацію навчального процесу, коли студент навчається самостійно за розробленою викладачем програмою і віддалений від нього у просторі чи в часі, однак може вести діалог з ним за допомогою засобів телекомунікації [11]. Спільним для цих визначень дистанційної освіти є те, що вона передбачає (1) навчальний процес, що має (2) активний двосторонній зв'язок між суб'єктами освіти, які (3) віддалені у просторі чи часі, який передбачає (4) використання інформаційних та телекомунікаційних технологій, а також, що є дуже суттєвим, передбачає (5) самоосвіту, самостійне навчання, тобто діяльність учасників навчального процесу, що спрямована на результат. До цього також можна додати, що ця форма навчання містить усі компоненти навчального процесу: цільовий (цілі та задачі перед викладачем і здобувачем); стимулююче-мотиваційний (стимулювання інтересу до оволодіння новими знаннями та мотивація на успіх); змістовий (визначається державними стандартами, навчальними планами та програмами, методичними вказівками); операційно-діяльнісний (методи, способи, прийоми досягнення цілей); контрольнорегульований (різні контрольні заходи – тести, опитування, заліки, іспити тощо та самоконтроль); оцінно-результативний (оцінка результатів навчального процесу та самооцінка).

Принцип визначається як першопочаток, визначальне положення, фундаментальне твердження, те, що лежить в основі певної сукупності фактів, теорії, концепції, науки [12, с. 271]. Аристотель розглядає принцип як першопричину, як те, що щось існує або буде існувати, виходячи з чогось. Отже принцип є основним початком, основним законом, вихідним положенням, основоположною ідеєю, суттєвим твердженням, правилом, від якого не відступають, на якому заснована певна наукова система, вчення, теорія, наука, світогляд тощо і яким треба керуватися в своїй діяльності.

Принципи навчання, що засновані на дидактичних законах і закономірностях освіти, – це вихідні, основні положення, провідні ідеї, обов'язкові вимоги до змісту та ефективної організації педагогічного

процесу, методи і засоби, що застосовуються для досягнення різних освітніх цілей і розвитку особистості, та які визначають зміст, форми, характер взаємодії та діяльності учасників педагогічного процесу.

Методичні принципи навчання не є спільними для викладання всіх дисциплін, а діють лише в рамках конкретного предмета, у нашому випадку мова йдеться про методичні принципи навчання іноземної мови, що відображають специфіку її навчання, тобто загальні положення, основні правила процесу навчання, які визначають зміст, методи, методики, форми навчального процесу з іноземної мови як навчальної дисципліни. В методиці навчання іноземної мови розроблена загальна класифікація принципів її навчання на основі базових для цієї методики наук. Це дидактичні, лінгвістичні, психологічні та власне методичні принципи навчання [13, с. 147-148].

Порівняємо цілі дистанційного навчання та навчання іноземної мови у закладі вищої освіти нелінгвістичного профілю, що є суттєвим для визначення методичних принципів навчання, за допомогою яких досягаються різні освітні цілі, зокрема і навчання іноземної мови в немовному закладі вищої освіти, для з'ясування, чи дистанційне навчання є ефективним для навчання іноземної мови, що ґрунтується на комунікативній взаємодії і передбачає спілкування у формі діалогу чи полілогу.

Цілі дистанційного навчання	Цілі навчання іноземної мови у немовному закладі вищої освіти
<ul style="list-style-type: none"> • підвищення рівня та якості освіти, орієнтація здобувачів на новий стиль освіти • розвиток умінь і навичок для подальшого навчання протягом усього життя • можливість отримати рівний доступ до якісної освіти, зростання рівня доступності освіти для людей, незалежно від їхнього географічного розташування, забезпечення населення високоякісними освітніми послугами, розширення їхнього спектру • забезпечення доступу до освітніх ресурсів 	<ul style="list-style-type: none"> • розуміння важливості навчання іноземної мови і потреби користуватися нею як засобом спілкування в умовах міжнародного співробітництва • досягнення практичного володіння іноземною мовою (у формі вмінь усного і письмового спілкування), формування у здобувачів вищої освіти іншомовної професійно спрямованої комунікативної компетенції та міжкультурної комунікативної компетенції, що дозволяє їм інтегруватися в міжнародне професійне середовище і використовувати професійну іноземну мову як засіб міжкультурного і професійного спілкування

- вирішення проблеми підготовки висококваліфікованих, компетентних та конкурентноспроможних фахівців, здатних до самоосвіти, саморозвитку, самоорганізації, самовдосконалення та здійснення самоконтролю

- ріст професійної мобільності фахівців

- збереження, удосконалення та швидке і зручне поширення знань, накопичених системою освіти, створення нового спеціалізованого інформаційно-освітнього середовища

- формування світосприйняття, продуктивного мислення, розвиток розумових сил і потенційних можливостей тих, хто навчається

- актуалізація та підтримка мотивації навчання

- інтерактивна взаємодія викладача і здобувача освіти в навчальному процесі

- застосування новітніх технологій, основаних на використанні інформаційних та телекомунікаційних технологій, мультимедійного устаткування

- формування мовленнєвої, мовної, інтелектуальної, соціокультурної, психологічної, компенсаторної, когнітивної, навчально-пізнавальної компетенцій

- підвищення рівня освіченості, ерудиції, отримання додаткових професійних знань, набування адекватності, прагнення до самоосвіти, саморозвитку та самовдосконалення, здійснення самоконтролю

- актуалізація та підтримка мотивації навчання

- набування здобувачами вищої освіти певного обсягу знань, що стосуються їхньої майбутньої професійної діяльності, знань філологічного та лінгвокраїнознавчого характеру, використання іноземної мови для підвищення рівня загальної культури здобувачів вищої освіти, удосконалення культури їх мислення, спілкування, мовлення, розширення їх кругозору, знань про країну, мова якої вивчається, та про навколишній світ у цілому, зокрема використовуючи інформаційні та телекомунікаційні технології

- формування шанобливого ставлення до мови, іншої культури, народу, толерантності тощо; виховання полікультурної особистості

- розвиток мовних здібностей здобувачів вищої освіти, культури мовленнєвої поведінки, загально-навчальних умінь, інтересу до вивчення мови, властивостей особистості (розвиток мислення та інтелектуальної активності, всіх видів пам'яті, уваги, мовленнєвих комунікативних здібностей, творчих здібностей, мовної здогадки, вольових якостей, пізнавальних здібностей особистості здобувача вищої освіти тощо)

	<ul style="list-style-type: none"> • формування вторинної мовної особистості, тобто особистості, яка має такий рівень володіння мовою, що притаманний носію мови (мовній особистості), формування вмінь міжкультурної комунікації у здобувачів вищої освіти в немовних закладах вищої освіти, враховуючи особливості їхньої професійної діяльності в процесі контактів з іншомовними колегами • безпосередня комунікація і співробітництво з викладачем, колегами, носіями мови
--	--

З порівняльної таблиці цілей дистанційного навчання та навчання іноземної мови в немовному закладі вищої освіти видно, що, в основному, цілі збігаються, а саме: вони стосуються підготовки кваліфікованих фахівців, здатних до самоосвіти, самовдосконалення, саморозвитку; формування та розвитку особистості (продуктивне мислення, розвиток розумових сил і можливостей, творчих здібностей, інтелектуальної активності, самостійної пізнавальної активності тощо); навичок роботи з комп'ютером, забезпечення доступу до освітніх ресурсів, літератури іноземною мовою, зокрема до автентичної інформації з Інтернет-ресурсів, що сприяє підвищенню рівня освіченості, загальної культури, отриманню додаткових професійних знань здобувачами вищої освіти; використання інформаційних та телекомунікаційних технологій; створення інформаційно-освітнього середовища, використання професійної іноземної мови як засобу міжкультурного і професійного спілкування; актуалізації та підтримки мотивації навчання; росту професійної мобільності фахівців; інтерактивної взаємодії та співробітництва здобувача вищої освіти з викладачем та іншими партнерами в навчальному процесі.

Сучасні інформаційні технології дають безмежні можливості вирішення проблеми дистанційного навчання, зокрема іноземної мови у закладі вищої освіти, оскільки можливе збереження, обробка і доставка інформації на будь-яку відстань, у будь-який час, будь-якого обсягу і змісту. За таких умов на перший план при організації системи дистанційного навчання виходить методологічна і змістова його організація, зокрема врахування методичних принципів навчання іноземних мов, відбір змісту для засвоєння та структурна організація навчального матеріалу.

Дидактичні та методичні можливості сучасних інформаційних технологій у навчання іноземної мови визначаються її технічними характеристиками, наявністю програмного забезпечення, організацією робочих місць здобувачів і наявністю в них персональних комп'ютерів чи інших технічних можливостей, підготовленістю викладачів до використання цих засобів та іншими факторами. Комп'ютер дає можливість моделювати умови комунікативної діяльності, пропонує різні тренувальні вправи ситуативного характеру, в яких здобувач повинен реалізувати свої мовні потенції, дає можливість реалізувати дидактичні принципи диференціації та індивідуалізації навчання; реалізувати принцип зворотного зв'язку; здійснити найоб'єктивніший і повний контроль навчочих і вмінь здобувачів; надає можливість уніфікації навчального процесу в різних закладах вищої освіти одного рівня. У дистанційному навчанні комп'ютер виконує певні функції: комунікативну, організаційно-стимулюючу, інформативну, тренувальну, керуючу, контролюючу та коригуючу [14, с. 191]. Проте, головним є не техніка з усією її складністю та різноманітністю, що використовується для навчання, а якість, характер, наукова та практична цінність, а також придатність матеріалів, які використовуються в навчанні іноземної мови. Інноваційні технології можуть бути успішними тільки в тому випадку, якщо правильно визначити зміст навчання з точки зору мовних і загальнопедагогічних задач.

Використання новітніх засобів змінює організаційно-методичну структуру системи навчання, стимулює викладачів до застосування найпрогресивніших форм і методів навчання і вимагає чітку наукову організацію навчально-вихованого процесу.

Беручи до уваги спільність цілей дистанційного навчання та навчання іноземної мови, необхідно також визначити, які методичні принципи навчання іноземної мови мають концептуальне значення для методики дистанційного навчання іноземної мови.

Принципи як методологічне відображення пізнаних законів і закономірностей включають в себе знання про всі компоненти структури навчання, зумовлюють певні вимоги до них, виявляють і формують навчально-пізнавальні зв'язки між викладачем і здобувачем, з однієї сторони, і навчальним матеріалом, продуктами навчання, з іншої. Навчання іноземної мови як засобу спілкування може бути успішним лише тоді, коли воно буде ґрунтуватися на принципових теоретичних положеннях, що висвітлюють суть навчання іноземної мови [15]. При навчанні іноземної мови саме принципи забезпечують нормальне функціонування навчально-пізнавальних зв'язків між

складовими кого навчають, як навчають і чому навчають. Система принципів цілісно відображає навчальний процес і відкриває можливості комплексного підходу до його удосконалення. У сучасній методиці навчання іноземних мов використовується низка принципів, які взаємодіють між собою і взаємозумовлюють один одного. Дослідження цих принципів видається важливим, тому що, з одного боку, необхідно визначити, яким чином ці принципи є доцільними для використання під час дистанційного навчання іноземної мови, а з другого боку, поєднання пізнавального підходу, орієнтованого на стимулювання інтелектуальної активності здобувачів, і комунікативного підходу, орієнтованого на формування мовленнєвих автоматизмів, розповсюдження когнітивних теорій навчання мови сприяють зростанню інтересу, наприклад, до розробки принципу свідомості чи врахування рідної мови на новій комунікативній основі.

У залежності від підходів до навчання іноземних мов різні автори (М. Ляховицький, Р. Міньяр-Белоручев, І. Миролубов, Г. Пальмер, Ю. Пассов, І. Рахманов, В. Скалкін, О. Суригін, О. Тарнопольський, З. Цветкова, А. Шукін та інші) формулюють різні методичні принципи навчання іноземних мов. Наприклад, Р. Міньяр-Белоручев серед загальних методичних принципів називає принцип диференційного підходу до навчання іноземних мов; принцип диференціації мовного матеріалу; принцип програмування процесу навчання; принцип відокремлення конкретних орієнтирів; принцип комплексної мотивації. До окремих методичних принципів він відносить принцип виключення рідної мови; принцип опори на рідну мову; принцип врахування рідної мови; принцип усної основи навчання; принцип усного випередження; принцип паралельного навчання всім видам мовленнєвої діяльності; принцип структурно-функціонального підходу; принцип функціонально-ситуативного підходу; принцип комунікативної спрямованості; принцип комплексності; принцип синтетичного засвоєння мовного матеріалу; принцип взаємодії тощо [16]. О. Тарнопольський поділяє методичні принципи на загальні (стосуються всіх аспектів навчального процесу), поодинокі (стосуються лише деяких аспектів) та спеціальні (стосуються, наприклад, лише однієї мови, одного типу закладу освіти, одного виду мовного матеріалу). До загальних методичних принципів він відносить комунікативну спрямованість навчання іноземної мови; домінуючу роль навчальної діяльності (вправ), що спрямована на практику в іншомовному мовленні, порівняно з будь-якими іншими видами такої діяльності; урахування особливостей рідної мови та рідної культури. До

поодиноких методичних принципів О. Тарнопольський відносить навчання мовлення на мовленнєвих зразках; взаємодію та взаємозв'язок в навчанні різних видів мовленнєвої діяльності; апроксимацію навчальної іншомовної мовленнєвої діяльності; інтенсивність початкового етапу навчання іноземної мови та іншомовного мовлення. Спеціальні принципи охоплюють принцип системності викладення професійної інформації в підручнику та курсі іноземної мови; принцип автентичності навчальних матеріалів професійного характеру; принцип автентичності іншомовної навчальної діяльності та іншомовної навчальної комунікації; принцип інтегрування видів іншомовної мовленнєвої діяльності у навчальному процесі; принцип розвитку іншомовної інформаційної компетентності здобувачів вищої освіти [17, с. 88, 92, 96]. А. Щукін виділяє принцип комунікативності, принцип свідомості, принцип врахування рідної мови, принцип усного випередження, принцип взаємозв'язку навчання видам мовленнєвої діяльності, принцип професійної спрямованості навчання, принцип апроксимації, принцип ситуативно-тематичної організації навчання та принцип врахування рівня володіння іноземною мовою [18, с. 165-173].

Визначаємо низку принципів, які, на нашу думку, є суттєвими для якісного і професійного здійснення дистанційного навчання (синхронного) іноземної мови в немовному закладі вищої освіти.

✓ Принцип комунікативності

Враховуючи, що невід'ємним і вирішальним компонентом системи навчання іноземної мови у закладі вищої освіти є головний результат, тобто засвоєння здобувачами іноземної мови в комунікативній функції, провідним методичним принципом є принцип комунікативності, що відображає мету навчання, зв'язує між собою основні методичні поняття, орієнтує на розуміння навчання іноземної мови як засобу спілкування, як явищу соціальному, коли на перший план виступають смисли, що можна передати, коли в процесі комунікації моделюється діяльнісний характер комунікації. Навчання іноземних мов повинно орієнтуватися на формування у того, хто навчається, рис бі/полікультурної мовної особистості, що робить його здатним рівноправно та автономно брати участь в міжкультурному спілкуванні [19, с.150]. Інші методичні принципи виступають по відношенню до принципу комунікативності як засіб та умова досягнення головної мети навчання іноземної мови в немовному закладі вищої освіти.

Специфіка навчального предмета «іноземна мова» порівняно з іншими предметами полягає в тому, що він повинен закласти основи

усного і письмового спілкування іноземною мовою, а не навчати основам науки (на відміну від інших наук), хоча здобувачі отримують певні уявлення про систему мови, яку вони вивчають. Практична ціль іноземної мови як навчального предмета полягає в тому, щоб сформувати у здобувачів механізми мовлення, аудіювання і читання на рівні, який може бути забезпечений умовами немовного закладу вищої освіти.

Сам матеріал цього навчального предмета – мова – слугує для мети комунікації, він покликаний забезпечувати передачу інформації між окремими елементами такої складної динамічної системи, як людське суспільство.

✓ Принцип свідомості

У навчанні іноземної мови принцип свідомості повинен реалізовуватися у цілеспрямованому, активному сприйнятті явищ, що вивчаються, їх осмисленні, творчій переробці та застосуванні. Свідомість здобувачів у навчанні повинна також проявлятися в розумінні матеріалу, що вивчається, в умінні логічно пов'язувати наступну інформацію з попередньою, виділяти головне, розпізнавати головне і другорядне, суттєве і несуттєве, в умінні користуватися набутими знаннями, навичками та вміннями у вирішенні виникаючих практичних (комунікативних) задач. До цього принципу також відноситься оволодіння прийомами самостійної роботи, що уможлиблюють розширення словникового складу, набування знань з іноземної мови і засобами мови удосконалення своїх мовленнєвих вмінь.

✓ Принцип опори на рідну мову

Питання про опору на рідну мову повинно вирішуватися в кожному конкретному випадку диференційовано, необхідно враховувати труднощі іноземної мови, викликані різницею в системі рідної та іноземної мов. Мається на увазі співставлення як методичний прийом, що використовується в окремих випадках, коли він дійсно може полегшити засвоєння того чи іншого мовного матеріалу. Розширення взаємозв'язків мов допомагає глибше вникати в лад рідної та іноземної мов і сприяє кращому практичному засвоєнню іноземної мови у зв'язку з процесом свідомого переносу знань, навичок і вмінь, набутих при вивченні рідної мови.

Проте, необхідно враховувати, що ефективному навчанню іноземної мови значною мірою заважає інтерференція рідної мови. У здобувачів вже сформувалися певні навички рідною мовою: аудіювання, мовлення, використання органів мовлення. Ці навички не

співпадають з відповідними навичками іноземної мови, яку вивчають. Іншим видом інтерференції може бути внутрішня інтерференція самої іноземної мови, коли неправильно завчені і засвоєні мовні явища заважають подальшій мовній роботі.

✓ **Принцип наочності**

Принцип наочності витікає із сутності процесу сприйняття, осмислення і узагальнення здобувачами під час вивчення матеріалу. Для реалізації практичної мети навчання іноземної мови важливо мати такі матеріали, які б одночасно впливали на основні аналізатори, що беруть участь у процесі комунікації: зоровий, слуховий та кінестетичний. Взаємодія цих аналізаторів забезпечує ґрунтовніше засвоєння матеріалу і створює передумови для свідомого сприйняття його здобувачами, а також для формування автоматизованих вмінь і навичок. Методично правильне використання наочності призводить до осмислення іншомовної форми, вона стає складовою частиною мовленнєвого акту. Важливо, щоб наочність мала комунікативне спрямування і ситуативну зумовленість вправ. Для цього варто активно залучати унаочнення, що стимулюють мовленнєву діяльність здобувачів, оскільки створюються природні умови для реалізації комунікативної функції мови.

✓ **Принцип доступності**

Принцип доступності забезпечується при дистанційному навчанні іноземної мови не лише за рахунок відповідної розробки навчальних матеріалів різного рівня складності, але й за рахунок інтерактивного режиму роботи. Цей принцип передбачає орієнтацію на вікові особливості здобувачів, їх рівень володіння іноземною мовою та навички роботи з комп'ютером. Комп'ютер надає здобувачам допоміжну додаткову інформацію та індивідуальну інформаційну підтримку.

✓ **Принцип позитивного емоційного фону**

Навчання іноземної мови має значні резерви для формування активно позитивного, зацікавленого і свідомого ставлення здобувачів до навчання в цілому, що виражається в інтересі, потребі, певних установках до самого процесу пізнання, до процесу оволодіння системою прийомів пізнавальної діяльності. Удосконалення форм і методів навчання іноземної мови сприяє прищепленню здобувачам любові до розумової праці, розвиток у них здібностей до творчої самостійної роботи, вміння долати навчальні труднощі.

Комунікативна функція мови, мотивація комунікативної діяльності, потреба спілкуватися за допомогою іноземної мови мають

велику спонукальну силу при навчанні іноземної мови як засобу спілкування. До мотивів спілкування можна віднести соціально значущі мотиви, пов'язані з суспільно корисною роботою здобувачів, яка їх цікавить і вимагає використання іноземної мови; перспективи розвитку особистості, визначення життєвих ідеалів і планів; академічну мобільність, прагнення отримати хорошу роботу і посаду після закінчення закладу вищої освіти, що вимагає володіння іноземною мовою; внутрішню пізнавальну мотивацію, пов'язану зі змістом засвоєної лінгвістичної та екстралінгвістичної інформації.

Цей принцип формує мотивацію навчання, що є важливим при дистанційному навчанні та що досягається специфічною системою навчання і системою встановлених між викладачем і здобувачем відношень у процесі навчання – атмосфери доброзичливості, взаєморозуміння і довіри.

Поруч з комунікативною функцією мови та її функцією в процесі мислення особливе значення набуває також її естетична функція, тобто призначення мови виступати як засіб вираження творчих потенцій людини.

✓ Принцип взаємозв'язаного навчання видам мовленнєвої діяльності

Усе навчання носить практичний характер і повинно забезпечувати практичне використання накопиченого мовного матеріалу з усіх трьох видів мовленнєвої діяльності: усного мовлення, читання і письма. Розвиток навичок і вмінь усного мовлення охоплює дві сторони мовлення – розуміння і говоріння, і обидві його форми – монологічну та діалогічну. Навчання усного мовлення готує здобувачів до висловлювань на будь-які питання в межах засвоєних тем, що відповідає програмним вимогам. Тексти для читання використовуються як у навчальних, так і в пізнавальних цілях. Обговорення прочитаного, виконання усних завдань по текстах сприяють подальшому розвитку навичок усного мовлення, дозволяють ще більше розширити сферу спілкування здобувачів іноземною мовою, збагачують їх словниковий запас. Оволодіння читанням, яке є і метою, і засобом навчання іноземної мови, передбачає, окрім запасу слів і граматичних структур, необхідних для розуміння тексту, добре розвинену мовну і контекстуальну здогадку та вміння користуватися словником. Навички письма забезпечують здобувачам можливість виконувати різні вправи, що дозволяє краще запам'ятовувати слова, словосполучення та граматичні структури, а також оволодівати лексично і граматично правильним мовленням.

Отже, читання, усне мовлення та письмо органічно пов'язані між собою і виконують ту ж саму функцію – допомагати здобувачеві оволодівати навчальним матеріалом, формувати та удосконалювати навички вимови, лексичні та граматичні навички в ході виконання різноманітних завдань в усній або письмовій формі.

✓ Принцип ситуативно-тематичної організації навчання

Уся людська діяльність проходить у ситуаціях, що є відображеннями в нашій свідомості об'єктивної дійсності, відношень, зв'язків і залежностей, що є найсуттєвішими для нас, та є одними з компонентів комунікативної структури поведінки людини, реальними часовими, предметними та просторовими умовами, в яких здійснюється певне висловлювання. Мовленнєва діяльність як важливий елемент людської діяльності проходить, природно, в мовленнєвих ситуаціях.

Ситуативно спрямована модель навчального процесу передбачає створення системи навчальних мовленнєвих ситуацій, мета яких навчити здобувачів самостійно відбирати та комбінувати мовні засоби для досягнення поставлених комунікативних цілей. Принцип важливий тим, що має практичне призначення – сприяти виникненню мотиву і потреби висловлювання, допомагати висуванню гіпотез і припущення, активізувати розумову діяльність, наблизити навчальний процес до природного мовленнєвого спілкування тощо. При навчанні іноземної мови необхідно прагнути до оптимально досконалого вміння висловлюватися, читати і писати іноземною мовою. Досягнення цієї мети можливе при групуванні навчальних матеріалів за темами, навколо яких добираються відповідні тексти і вправи. Тому принципово важливим видається, перш за все, щоб матеріал для вправ добирався таким чином, щоб він, окрім мовних явищ, повідомляв також відомості на суспільно-побутову, політичну, країнознавчу, мистецькознавчу тощо тематику і цим самим сприяв культурному зростанню здобувачів, розвиваючи їхній кругозір і логічне мислення, викликаючи в них інтерес до предмета, тобто відповідні позитивні емоції, які, своєю чергою, сприяли б кращому засвоєнню мовного матеріалу.

Ситуативна основа відбору та організації навчального матеріалу, формування стереотипних і варіотипних властивостей мовлення, врахування особистісних особливостей здобувачів дозволяють зробити мовленнєву ситуацію ефективним засобом навчання іноземної мови.

✓ Принцип врахування рівня володіння мовою

Цей принцип реалізується в організації педагогічного процесу, у виборі прийомів навчання, темпу, форм роботи, при яких враховуються індивідуальні відмінності здобувачів, рівень розвитку їхніх здібностей

до цього предмета, а отже ступінь сформованості комунікативної компетенції.

✓ Принцип професійної спрямованості навчання

На здобувачів великий вплив здійснює навколишнє середовище, інформація, яку вони отримують. Тому викладачеві важливо навчитися керувати цим потоком інформації для цілеспрямованого формування позитивного, свідомого ставлення здобувачів до навчання іноземної мови. У цьому плані професійне спрямування навчального матеріалу (тем і ситуацій спілкування, текстів для читання та аудіювання), врахування професійних інтересів здобувачів, міжпредметні зв'язки можуть бути мотивом навчання, в основі якого лежить потреба в набуванні знань, необхідних людині певної професії. Навчання іноземної мови, з одного боку, спрямоване не лише на формування навичок іншомовної міжкультурної комунікації, але й сприяє поглибленому вивченню фахових дисциплін, а з іншого боку, формує вміння та навички науково-дослідної роботи [20].

✓ Принцип апроксимації

Принцип апроксимації має на увазі наближене до норми володіння мовленням іноземною мовою. Викладач, оцінюючи мовленнєву діяльність здобувачів, ігнорує помилки в мові та мовленні, які не порушують комунікативного акту мовлення, не заважають отримати необхідну інформацію. Нерідко доводиться приймати як належне досить численні фонетичні, лексичні та граматичні помилки учнів або студентів, відхилення від відповідних іншомовних соціокультурних та інших норм спілкування і навіть задовольнятися тим, щоб мовлення того, хто навчається, в результаті усього мовного курсу досягало лише рівня зрозумілості (*intelligibility/comprehensibility*) для носіїв виучуваної мови або неносіїв, які цією мовою володіють [21, с. 94]. Якщо правильно застосовувати цей принцип, то це створює доброзичливу, сприятливу обстановку в групі, підвищує мовленнєву активність здобувачів, знімає деяку напруженість щодо можливості зробити помилку.

✓ Принцип взаємопов'язаного навчання мови і культури

Мова є формою культурної поведінки, а культура впливає на процес розуміння комунікантів, виступаючи при цьому засобом спілкування, необхідною умовою успішної реалізації якого є знання про культурні традиції та специфіку культурного життя носіїв мови. Тому важливим видається необхідність вивчати залежність мови від культурних факторів та використовувати культурологічні знання в їх цілісності в системі професійної підготовки, щоб орієнтуватися в

міжкультурному спілкуванні [22], тобто орієнтуватися в процесі вербального та невербального спілкування між комунікантами, що належать до різних культур і мов, їхній взаємодії та адекватному розумінні учасників комунікативного акту, що належать до різних культур.

Висновки. Застосування вищезазначених методичних принципів, які знаходять своє відображення в педагогічному процесі та мають особистісно розвиваючий та особистісно орієнтований потенціал, зокрема в дистанційному навчанні (синхронному) іноземної мови попри деяких недоліків, що їх має дистанційне навчання (не завжди наявність високого рівня самоорганізації і регулярної самомотивації, мінімальна безпосередня взаємодія здобувачів і викладача, ускладнений контроль за академічною доброчесністю зі сторони викладача, відсутність комп'ютерного забезпечення, проблеми зі зв'язком, недостатнє володіння здобувачами чи й викладачем комп'ютером тощо) уможливорює

- відображення та узагальнення саме суттєвої сторони пізнавальної та практичної діяльності стосовно дистанційного (синхронного) навчання іноземних мов;

- реалізацію змісту, методів та організації дистанційного навчання іноземної мови в їхньому взаємозв'язку та взаємозумовленості; чіткість організації навчального процесу та індивідуального підходу;

- застосовування методів, спрямованих на самостійне оволодіння знаннями, на формування у здобувачів свідомого ставлення до навчання, прагнення самостійно мислити, отримувати знання;

- врахування особливостей навчальної діяльності здобувачів; орієнтацію на індивідуальні потреби здобувачів та рівень їхніх знань, що робить навчальний процес гнучкішим, універсальним та особистісно орієнтованим;

- формування у здобувачів постійного когнітивного інтересу;

- виховання такої моральної якості, як персональна відповідальність за результати навчання, що підвищує мотивацію здобувача до навчання іноземної мови, оскільки формування в особистості навичок, вмінь і знань іноземною мовою виходить на передній план;

- формування іншомовної компетентності здобувачів у професійній сфері спілкування;

- створення практичних ситуацій під час навчального процесу, можливість для здобувачів проявити себе, самореалізуватися, що відповідає вимогам суспільного прогресу, відношенням і процесам, які відбуваються в реальній дійсності;

- застосування дистанційного навчання, інформаційних і телекомунікаційних технологій забезпечує динамічне унаочнення та полісенсорний ввід інформації, діє не лише на логічну пам'ять, але й на емоції людини, демонструє усне мовлення в усіх його формах, надаючи можливість спостерігати не тільки звукову сторону мовлення, але й екстралінгвістичні та паралінгвістичні компоненти, стимулює мовленнєву діяльність, створюючи сприятливі умови для реалізації проблемного навчання, підвищення інтелектуального рівня здобувачів, розширення їхніх знань у галузі історії та культури країн, мова яких вивчається;

- доступ до різних джерел інформації; оперативну передачу будь-якої інформації на відстань;

- збереження цієї інформації і пам'яті на протязі необхідного часу, її редагування тощо;

- інтерактивність з допомогою спеціально створеної для цих цілей мультимедійної інформації та оперативного зворотного зв'язку з викладачем та іншими учасниками курсу;

- координацію викладачем пізнавального процесу, вдосконалення своїх курсів, підвищення творчої активності та кваліфікації відповідно до нововведень та інновацій. Викладач повинен мати не лише предметні знання та вміння, але й володіти педагогічними, інформаційно-комунікативними технологіями, а також технологіями в галузі дистанційного навчання іноземних мови [23].

Література:

1. Зеленська О.П. Іноземна мова та формування науково-дослідної компетентності у здобувачів вищої освіти нелінгвістичної магістратури та аспірантури. Педагогічний альманах: зб наук. пр. 2019. Вип. 43. С. 104-109.

2. A Memorandum on Lifelong Learning. 2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.business-europe.eu/sites/buseur/files/media/imported/2002-03391-E.pdf>

3. Зеленська О.П. Використання Інтернет-технологій для навчання іноземної мови і культури у ВНЗ системи МВС України. Мова і культура. 2014. Вип. 17. Т. 1. С. 577-582.

4. Кремень В.Г. Освіта і наука в Україні: інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати. К.: Грамота, 2005. 48 с.

5. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. К.: Либідь, 1997. 376 с.

6. Полат Е.С., Хуторской А.В. Проблемы и перспективы дистанционного образования в средней образовательной школе: Доклад [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://edu.www.ioso.ru/ioso/senatus/meeting280900.htm>

7. Андреев А.А., Солдаткин В.И. Дистанционное обучение: сущность, технология, организация. М.: Изд-во МЭСИ, 1999. 196 с.

8. Вишнівський В.В., Гніденко М.П., Гайдур Г.І., Ільїн О.О. Організація дистанційного навчання. Створення електронних навчальних курсів та електронних тестів. К.: ДУТ, 2014. 140 с.

9. Rumble G. On defining distance education. *The American journal of distance education*. 1989. #3(2). P 8-21.

10. Schlosser L.A., Simonson M.R., Hudgins T.L. *Distance education: definitions and glossary of terms*. Charlotte, N.C.: IAP, Information Age Pub., 2010. 249 p.

11. Триндаде А.Р. Информационные и коммуникационные технологии и развитие человеческих ресурсов. *Дистанционное образование*. 2000. № 2. С. 5-9.

12. Принцип. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. К.: ВЦ «Академія», 2007. Т. 2: М-Я. 624 с.

13. Щукин А.Н. *Обучение иностранным языкам: Теория и практика*. М.: Филоматис, 2007. 480 с.

14. Гунтарева Н.Ю. Дистанционное обучение иностранным языкам в неязыковом вузе. *Вестник ТГПУ*. 2006. Вып. 4 (55). С. 189-192.

15. Гез Н.И., Ляховицкий М.В., Миролубов А.А. et al. *Методика обучения иностранным языкам в средней школе*. М.: Высш. школа, 1982. 373 с.

16. *Методика преподавания иностранных языков: общий курс [учебное пособие]*. / отв. ред. А.Н. Шамов. М.: АСТ: АСТ-Москва: Восток – Запад, 2008. 108 с.

17. Тарнопольський О.Б., Кабанова М.Р. *Методика викладання іноземних мов та їх аспектів у вищій школі: підручник*. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2019. 256 с.

18. Щукин А.Н. *Обучение иностранным языкам: Теория и практика: Уч. пособие для преподавателей и студентов*. М.: Филоматис, 2007. 480 с.

19. Гальскова Н.Д., Гез Н.И. *Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика: уч. пособие для студ. лингв. ун-тов и фак. ин. яз. высш. пед. учеб. заведений*. М.: Изд. центр «Академия», 2008. 336 с.

20. Зеленська О.П. Міждисциплінарний підхід до навчання читання іншомовної професійно спрямованої літератури в непрофільній магістратурі. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: Зб. наук. пр. Запоріжжя: Класичний приватний ун-т*, 2016. Вип. 49 (102). С. 306-312.

21. Тарнопольський О.Б., Кабанова М.Р. *Методика викладання іноземних мов та їх аспектів у вищій школі: підручник*. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2019. 256 с.

22. Зеленська О.П. Культурологічний підхід до підготовки вчителів іноземних мов. *Modernization of pedagogical education in Ukraine: borrowings of the EU experience. Scientific and pedagogical internship*. Romania: Baia Mare, 2019. P. 30-35.

23. Владимирова Л.П. Дистанционное обучение иностранным языкам: специфика и перспективы. *Иностранные языки в высшей школе: науч. журнал*. Рязань: Изд-во Рязан. гос. ун-та им. С.А. Есенина, 2014. Вып. 2 (29). С. 68-72.

References:

1. Zelenska, O.P. (2019). *Inozemna mova ta formuvannya naukovykh kompetentnosti u zdobuvachiv vyshchoyi osvity nelingvistichnoyi mahistratury ta aspirantury [Foreign language and forming the scientific-research competence of the students taking the non-linguistic master course and post-graduate course]*. *Pedahohichniy almanakh – Pedagogical almanac*, 43, 104-109 [in Ukrainian].

2. A Memorandum on Lifelong Learning (2001). Retrieved from <https://www.business-europe.eu/sites/buseur/files/media/imported/2002-03391-E.pdf> [in English].

3. Zelenska, O.P. (2014). Vykorystannya Internet-tekhnologii dlya navchannya inozemnoyi movy i kultury u VNZ systemy MBS Ukrayiny [The usage of the Internet-technologies for teaching a foreign language and culture at the HEE of the system of the MIA of Ukraine]. *Mova i kultura – Language and culture*, 17, vol 1, 577-582 [in Ukrainian].

4. Kremen, V.H. (2005). *Osvita i nauka v Ukrayini: innovatsiini aspekty. Stratehiya. Realizatsiya. Rezultaty* [Education and science in Ukraine: innovative aspects. Strategy. Realization. Results]. K.: Hramota [in Ukrainian].

5. Honcharenko, S.U. (1997). *Ukrayinskyi pedahohichnyi slovnyk* [Ukrainian pedagogical dictionary]. K.: Lybid [in Ukrainian].

6. Polat, E.S., Khutorskoi, A.V. Problemy i perspektivy distantsionnoho obrazovaniya v sredney obrazovatelnoi shkole: Doklad [Problems and perspectives of distance education at a secondary general educational school: Report]. Retrieved from <http://edu.www.ioso.ru/ioso/senatus/meeting280900.htm> [in Russian].

7. Andreev, A.A., Soldatkin, V.I. (1999). *Distantsionnoe obuchenie: suschnost, tekhnolohiya, organizatsiya* [Distance learning: essence, technology, organization]. M.: Izd-vo MESI [in Russian].

8. Vyshnivskiy, V.V., Hnidenko, M.P., Haidur, H.I., Ilyin, O.O. (2014). *Orhanizatsiya dystantsiinoho navchannya. Stvorenniya elektronnykh navchlynykh kursiv ta elektronnykh testiv* [Organization of distance learning. Creation of electronic educational courses and electronic tests]. K.: DUT [in Ukrainian].

9. Rumble, G. (1989). On defining distance education. *The American journal of distance education*, 3 (2), 8-21 [in English].

10. Schlosser, L.A., Simonson, M.R., Hudgins, T.L. (2010). *Distance education: definitions and glossary of terms*. Charlotte, N.C.: IAP, Information Age Pub. [in English].

11. Trindade, A.R. (2000). Informatsionnye i kommunikatsionnye tekhnologii i razvitie chelovetcheskih resursov [Information and communication technologies and development of human resources]. *Distantsionnoe obrazovanie – Distance education*, 2, 5-9 [in Russian].

12. Kovaliv, Yu.I. (2007). *Pryntsyp. Literaturoznavcha entsyklopediya* [Principle. Literary encyclopedia]. (Vol 2). K.: VTS “Akademiya” [in Ukrainian].

13. Schukin, A.N. (2007). *Obuchenie inostrannym yazykam: Teoriya i praktika* [Foreign languages teaching: Theory and Practice]. M.: Filomatis [in Russian].

14. Huntareva, N.Yu. (2006). Distantsionnoe obuchenie inostrannym yazykam v neyazykovom vuze [Foreign languages distance learning at a non-linguistic hee]. *Vestnik THPU – Bulletin of THPU*, 4 (55), 189-192 [in Russian].

15. Hez, N.I., Lyakhovitskii, M.V. (1982). Metodika obucheniya inostrannym yazykam v srednei shkole [Methodics of teaching foreign languages at a secondary school]. M.: Vyssh. shkola [in Russian].

16. Shamov, A.N. (Ed.). (2008). *Metodika prepodavaniya inostrannykh yazykov: obschii kurs [uchebnoe posobie]* [Methodics of foreign languages teaching: general course [manual]]. M.: AST: AST-Moskva: Vostok – Zapad [in Russian].

17. Tarnapolskyi, O.B., Kabanova, M.P. (2019). *Metodyka vykladannya inizemnykh mov ta yikh aspektiv u vyschii shkoli: pidruchnyk* [Methodics of foreign languages teaching and their aspects at a higher school: textbook]. Dnipro: Universytet imeni Alfreda Nobelya [in Ukrainian].

18. Schukin, A.N. (2007). *Obuchenie inostrannym yazykam: Teoriya i praktika: Uch. posobie dlya prepodavatelei i studentov* [Foreign languages teaching: Theory and practice: manual for teachers and students]. M.: Filomatis [in Russian].

19. Halskova, N.D., Hez, N.U. (2008). *Teoriya obucheniya inostrannym yazykam. Lingvodidaktika i metodika: uch. posobie dlya stud. linh. un-tov i fak. in. yaz. vyssh. ped. ucheb. zavedenii* [Theory of foreign languages teaching. Liguodidactics and methodics: manual for stud. of lingv. un-ties and fac. of for. lang. of higher ped. educ. establishments]. M.: Izd. tsentr "Akademiya" [in Russian].

20. Zelenska, O.P. (2016). Mizhdystsyplinarnii pidkhid do navchannya chytannya inshomovnoyi profesiino spryamovanoi literatury v neprofilnii mahistraturi [Interdisciplinary approach to teaching reading foreign language professionally oriented literature on non-linguistic master course]. *Pedahohika formuvannya tvorchoyi osobystosti u vyschii i zahalnoosvitnii shkolakh: Zb. nauk. pr. – Pedagogy of forming a creative personality at higher and general educational schools: Col. of scient. art., 49 (102)*, 306-312 [in Ukrainian].

21. Tarnapolskyi, O.B., Kabanova, M.P. (2019). *Metodyka vykladannya inozemnykh mov ta yikh aspektiv u vyschii shkoli: pidruchnyk* [Methodics of foreign languages teaching and their aspects at a higher school: textbook]. Dnipro: Universytet imeni Alfreda Nobelya [in Ukrainian].

22. Zelenska, O.P. (2019). Kulturolohichniy pidkhid do pidhotovky vchyteliv inozemnykh mov [Culturological approach to training teachers of foreign languages]. *Modernization of pedagogical education in Ukraine: borrowings of the EU experience. Scientific and pedagogical internship*. Romania: Baia Mare, 3-35 [in Ukrainian].

23. Vladimirova, L.P. (2014). Distantсионное obuchenie inostrannym yazykam: spetsifika i perspektivy [Distance foreign languages teaching: specificity and perspectives]. *Inostrannyye yazyki v vusshei shkole: nauch. zhurnal – Foreign languages at higher school: scient. journal, 2 (29)*, 68-72 [in Russian].